

**Я. Ташмухаммедова,
коллеж ўқитувчиси**

ЎЗБЕКИСТОНДА СОЛИҚ ТИЗИМИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШДА БОШҚАРУВНИ САМАРАЛИ ТАШКИЛ ЭТИШ

В данной статье освещены роль налогового управления в дальнейшем развитии и усовершенствовании системы налогообложения Республики Узбекистан, сравнительный анализ значительного усовершенствования органов управления системы налогообложения с 2000 года по сегодняшний день, а также представлены сведения о расчете средне условной трудовой нагрузке сотрудников.

Role of management in further rationalizing and advancing of tax system of Republic Uzbekistan, comparative analysis of significant advancing in structural organization of administrative bodies of tax system between 2000 year and nowadays, and information on calculation of average quantity of workload of employee of tax service in relative order was lightened up in this article.

Калит сўзлар: Солиқ тизими, солиқ тизими ислоҳоти, Ўзбекистон Республикаси солиқ тизими таркиби, Давлат солиқ хизмати органлари, Давлат солиқ Кўмитаси, Давлат солиқ бошқармалари, Давлат солиқ инспекциялари, солиқ хизмати ходимларининг меҳнат юки.

Ўзбекистон Республикаси мустақилликка эришганидан сўнг, мамлакатимизда иқтисодий, ижтимоий, сиёсий ва маданий соҳаларда кўплаб ислохотлар амалга оширилди. Шу жумладан, солиқ тизимида ҳам ўзига ҳос ислохотлар, қонун ва қарорлар, илмий-амалий изланишлар ўз натижасини бериб келмоқда.

Бу борада мамлакатимизда кўплаб олимлар ўз тадқиқот ишларини олиб боришган. Булардан, Гатаулин Ш.Қ., Гадоев Е.Ф., Ғуломов С.С., Яхёев Қ.А., Шарифхўжаев М., Маликов Т., Алимардонов М., Вахобов А.В., Жўраев А.С., Олимжонов О., Тошмуродова Б., Қўзиева Н., Тошматов Ш., Муталов А., Азизов О. ва бошқаларнинг тадқиқот ишларини санаб ўтишимиз мумкин. Бу тадқиқотларнинг натижаси, мамлакат иқтисодиётини янада юксалтириш, аҳоли ижтимоий турмуш даражасини яхшилаш, солиқ тўловчиларнинг солиқ маданиятини ва солиқ ҳақидаги билимларини шакллантиришга хизмат қилади.

Мамлакатимиз Биринчи Президенти И.А. Каримов “Солиқ тизими аниқ мақсадга қаратилган молиявий сиёсат билан биргаликда ялпи миллий маҳсулотнинг бир қисмини қайта тақсимлайди ва шу тарзда иқтисодиёт тузилишини ўзгартиришда, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш кафолатини таъминлашда бевосита иштирок этади” деб бежизга айтмаганлар.

Шуни унутмаслигимиз лозимки, ҳар қандай давлатнинг давлат бюджети асосан солиқлар ҳисобидан тўлдирилади. Шундай экан, солиқларни ундириш, солиқ ставкаларини аҳолининг ижтимоий турмуш даражасига мос қилиб белгилаш, солиқ тўловчиларининг солиқ маданияти ва солиқ ҳақидаги билимларини янада ошириш, солиқ хизмати ходимларининг касб этикаси, билим, кўникма ва малакаларини тўғри шакллантириш каби муҳим масалаларни самарали ҳал этиш учун, аввалом бор солиқ тизими бошқарувини ҳамда солиқ персонали

меҳнатини янада такомиллаштиришдек муҳим вазифаларни ҳал қилиш талаб қилинади. Бунинг учун солиқ тизимини мукамал ўрганиш, ундаги камчилик ва муаммоларни аниқлаш ҳамда ушбу муаммоларни бартараф этиш йўллари излаб топиш зарурдир.

Ўзбекистон Республикаси солиқ тизими мустақилликнинг дастлабки йилларидаги солиқ тизимидан фарқли ўлароқ, сўнги йилларда анча такомиллашган бўлиб, солиқларнинг соддалаштирилганлиги, солиқ имтиёзларининг кўпайганлиги билан характерланади.

Бугунги кунда, Ўзбекистон Республикаси солиқ тизими ислоҳоти ривожланишини тўрт босқичга бўлиб ўрганиш мумкин:

Биринчи босқич, 1991-1994 йиллар - Ўзбекистоннинг ўз солиқ тизимини ташкил этиш ва солиқларнинг ҳазинавий аҳамиятини ошириш босқичидир.

Иккинчи босқич, 1995-1997 йилларни ўз ичига олиб, солиқларни бозор иқтисодиёти талабларига мослаштириш ва корхоналарнинг ишлаб чиқаришини рағбатлантиришига қаратилди. Ушбу даврда солиқларнинг ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга таъсирини кучайтириш, ҳамда имтиёзларининг хилма-хиллигига алоҳида эътибор қаратилди.

Солиқ тизимини такомиллаштириш ва доимий тарзда ислоҳ қилиш натижалари ифодаси қонуний ҳолда 1997 йил 24 апрелида Ўзбекистон Республикаси Солиқ Кодексининг тасдиқланишида ўз аксини топди.

Учинчи босқич, 1998-2005 йилларда солиқ тизимида солиқларни ихчамлаштириш концепцияси асосий йўналиш сифатида белгилаб олинди. Солиқ тўловчи юридик шахсларга имкони борича соддалашган, ихчамлашган солиқ тизими жорий этилиб, солиқларни ҳисоблаш, солиқ ҳисоботларини тузиш ва солиқларни тўлаш муддатлари ихчамлаштирилди.

Тўртинчи босқич, 2005 йилдан то ҳозирги вақтгача бўлган даврда солиқ тизимида тадбиркорлик субъектларини ҳар томонлама рағбатлантириш, улар фаолиятини кўллаб қувватлаш, солиқ сиёсатини такомиллаштириш ва эркинлаштириш даври деб аташ мумкин.

Шу билан бир қаторда, Солиқ Кодексига кўплаб ўзгартиришлар киритилди. 2007 йилда янги Солиқ Кодекси қабул қилинди ва 2008 йил 1-январдан амалга татбиқ этилди. Кодекс ўзининг мазмун-моҳиятига кўра, умумий ва махсус қисмларга бўлинган 21 бўлим, 64 боб ҳамда 392 моддадан иборат. Ҳолбуки, шу даврга қадар бўлган солиқ кодекси 11 бўлим, 41 боб, 135 моддадан иборат эди. Янги Кодекснинг умумий қисмида ҳўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий жавобгарлигини эркинлаштириш, назорат қилувчи органлар томонидан текширувларни тартибга солиш, солиқ тўловчиларни ҳуқуқий ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштиришга қаратилган бир қатор қоидалар ўз аксини топган[1].

Бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси солиқ тизимида аввалги амалга оширилган ислоҳотлар ўз самарасини берган бўлса-да, солиқ тизимини ҳали тўла шаклланган, барқарор ва муаммолардан холи тизим деб айта олмаймиз.

Шу боис солиқ тизимидаги мавжуд муаммоларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш бўйича илмий изланишлар давом этмокда.

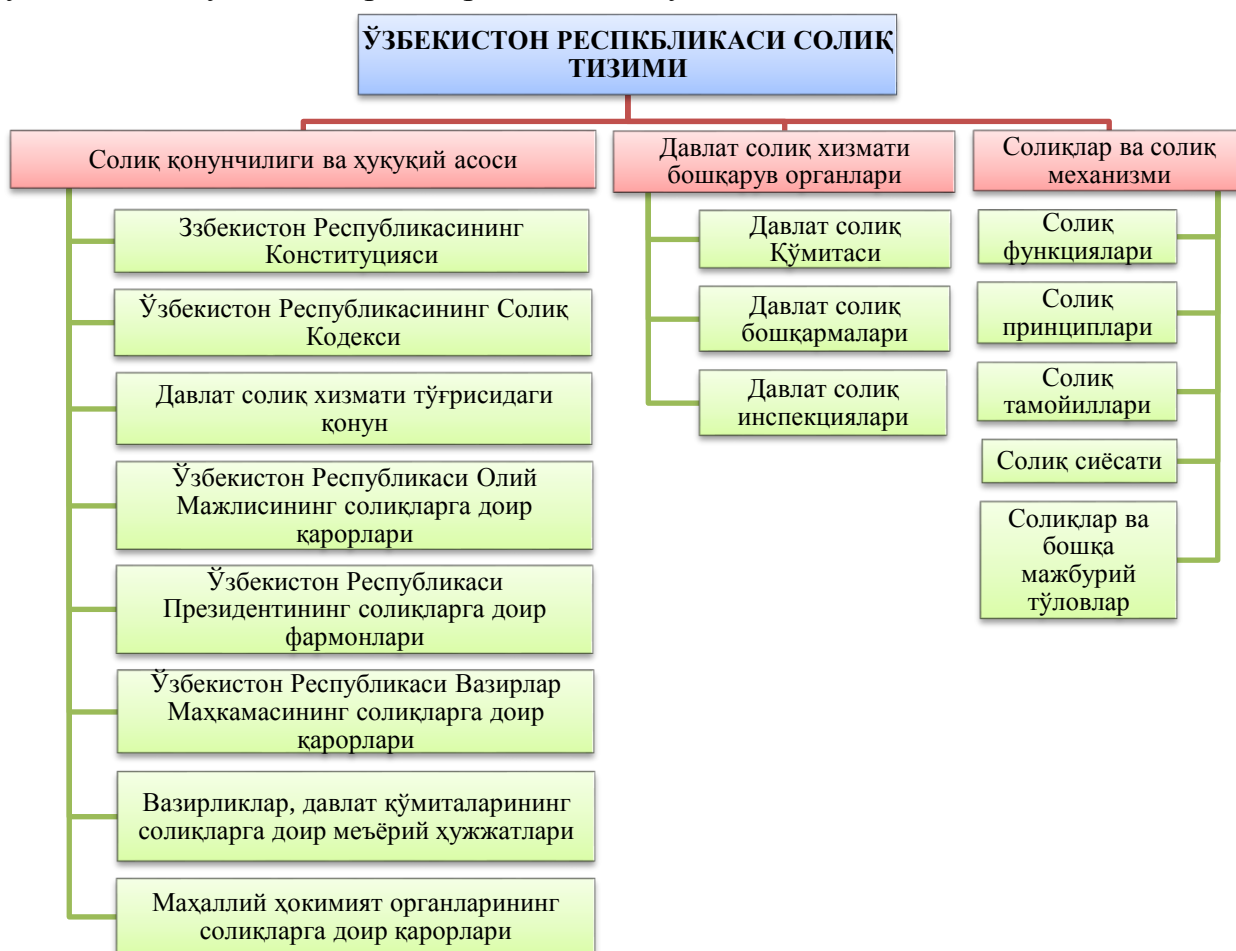
Хусусан, солиқ тизими тушунчасига тўхталиб ўтсак, бир хил моҳиятга эга ва ўзаро муносабатда боғлиқ бўлиб, марказлашган пул фондини ва давлатнинг бошқа

фондларини мажбурий ташкил этадиган солиқ ва йиғимлар турларининг йиғиндисига **солиқлар тизими** деб аталади[2].

Солиқ тизими бу - юридик ва жисмоний шахслардан олинадиган солиқлар, йиғимлар, божлар ва мажбурий тўловлар ҳамда уларнинг тузилиш тамойиллари, усуллари, солиқ назоратининг йиғиндиси ҳамдир. Бу таъриф солиқ тизимини кенг маънода тушунишдир. Солиқ қонунчилигида солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар тизими ифодаланган бўлиб, улар солиқ тизимининг асосини ташкил этади [3].

Умуман олганда солиқ тизимини таркибан солиққа тортиш тамойиллари, солиқ сиёсати, солиққа тортиш тизими, солиқ механизми кабиларга ажратиш мумкин. Ушбу элементлар бевосита мамлакатда амал қилаётган солиқларнинг таркибини белгилаб беради.

Бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси солиқ тизимининг таркибий тузилишини қуйидагиларга ажратишимиз мумкин:

1-расм. Ўзбекистон Республикаси солиқ тизимининг таркибий тузилиши.

Солиқ тизимининг асосий бўғинлардан бири, солиқ тизимининг бошқарув органлари ва давлат солиқ хизмати ҳисобланади. Солиқ тизимининг бошқарув аппарати, албатта, Давлат солиқ қўмитасидир. Давлат солиқ қўмитаси солиқ қонунчилигига риоя этилишини, давлатнинг иқтисодий манфаатлари ва мулкӣ ҳуқуқлари ҳимоя қилинишини таъминлаш соҳасидаги назорат бўйича республика давлат бошқаруви органи ҳисобланади. Бугунги кунга келиб, Давлат солиқ қўмитасининг марказий аппарати, ҳудудий Давлат солиқ

бошқармалари, шаҳар ва туманлардаги Давлат солиқ инспекцияларининг тузилиш структураси ҳам такомиллашиб бормокда. Хусусан, 2000 йилларда мавжуд бўлган ҳамда 2016 йилга келиб солиқ тизими бошқарув хизматининг таркибий тузилишларини ўзаро таққослаб чиқсак, солиқ бошқарув хизмати органлари ишидаги ўзгариш ва ривожланиш жараёнини кўришимиз мумкин.

2000 йилда Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг таркибий тузилиши қуйидагича бўлган:

2-расм. 2000 йилларда Давлат солиқ Қўмитасининг таркибий тузилиши[4].

2016 йилга келиб эса, Давлат солиқ қўмитасининг таркибий тузилмаси янада такомиллашди ва қуйидаги кўринишга ега бўлди:

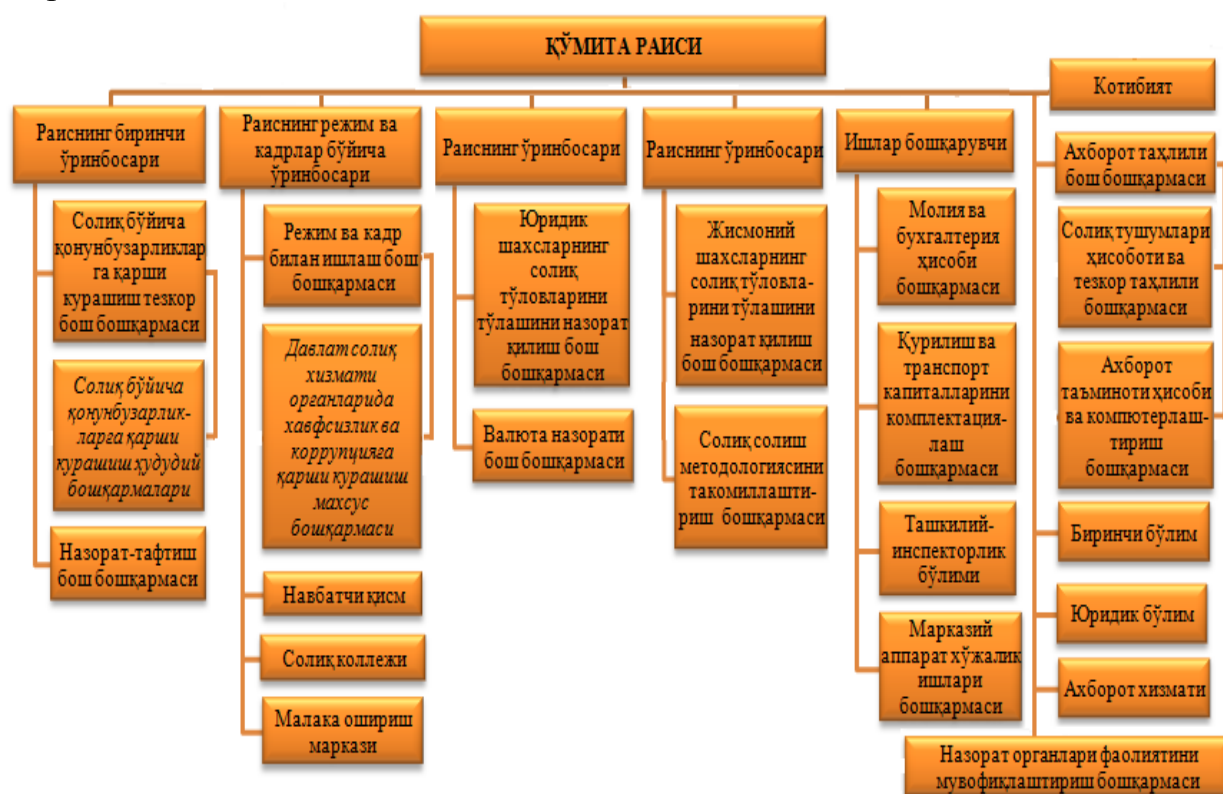
3-расм. 2016 йилдаги Давлат солиқ Қўмитасининг таркибий тузилиши[5].

Бугунги кунда Давлат солиқ қўмитаси:

- Қорақалпоғистон Республикаси, 12 та вилоят ва Тошкент шаҳар давлат солиқ бошқармалари;

- Туманлар ва шаҳарлар давлат солиқ инспекциялари;
- Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги бозорлар ва савдо комплексларини назорат қилиш бош бошқармасининг бўлимлари;
- Солиқ академияси;
- Тошкент, Бухоро ва Фарғона вилоятларида фаолият юритаётган Давлат солиқ қўмитасининг солиқ коллежлари;
- Қўмитага қарашли хўжалик ҳисобидаги муассасаларининг бўлимлари киритилиши натижасида қўмита иш фаолияти, солиқ персоналининг меҳнат самарадорлиги ҳамда солиқ хизмати ҳодимларининг билимини янада оширишга қаратилган ислохотларни кўришимиз мумкин.

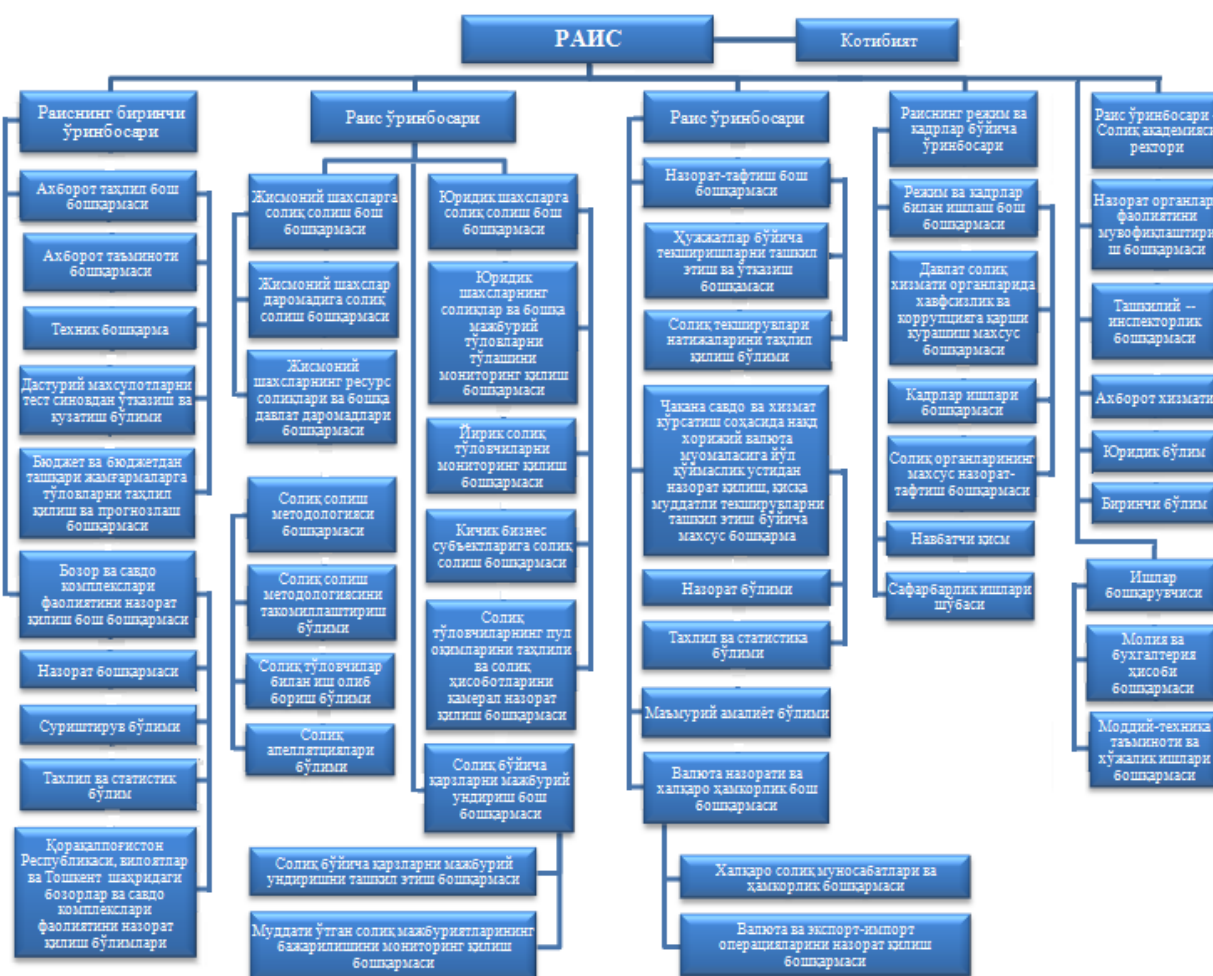
2000 йилларда Давлат солиқ қўмитасининг марказий аппарати таркиби 7 та бош бошқарма, 10 та бошқарма, 3 та бўлим ва солиқ коллежи, малака ошириш маркази, ҳамда навбатчи қисмдан иборат бўлган. Қуйида унинг расми келтирилган:

4-расм. 2000 йиллардаги Давлат солиқ Қўмитасининг марказий аппарати таркибий тузилмаси[6].

2016 йилга келиб, анча такомиллашганини, кўплаб бошқармаларнинг ташкил этилиганини ҳамда бошқарув тақсимотини ўзгарганлигини персонал меҳнатини самаралиш ташкил этилиши учун қилинган ислохотлардар бири десак бўлади. Унга кўра, 8 та бош бошқарма, 24 та бошқарма, 14 та бўлим, 1 та шўба ва навбатчи қисмдан иборат бўлиб, Солиқ Академиясининг ташкил этилгани солиқ хизматчиларининг малакасини янада оширишга қаратилган ислохотлардан бири десак адашмаймиз. Шу билан бир қаторда, “Бозорлар ва савдо комплекслари фаолиятини назорат қилиш бош бошқармаси”нинг ташкил этилиши, бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ўтиш тамойилининг амалга оширилиб

борилаётганин изоҳлайди. Кўплаб солиқ тўловчиларнинг солиқ бўйича қарздорлигини назоратга олиш ва уни ундирилишини яняда такомиллаштириш ва ташкиллаштириш мақсадида “Солиқ бўйича қарзларни мажбурий ундириш бош бошқармаси” ташкил этилди. “Валюта назорати ва халқаро ҳамкорлик бош бошқарма”си ва “Чакана савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасида нақд хорижий валюта муомаласига йўл қўймаслик устидан назорат қилиш, қисқа муддатли текширувларни ташкил этиш бўйича махсус бошқарма” ташкил этилиши ҳам бошқарув аппаратининг бошқармалар устидан назоратни амалга оширилишига, иш тақсимооти ва унинг самарадорликка эришишига қаратилганлигига яққол мисол бўла олади. Ушбу ўзгаришларнинг яққол кўринишини қуйидаги расмда кўришимиз мумкин:

5-расм. 2016 йил ҳолатига кўра Давлат солиқ Қўмитасининг марказий аппарати таркиби [7].

Бугунги кунда ҳудудий Давлат солиқ бошқармалари бевосита Давлат солиқ қўмитасига бўйсунди ҳамда ўз навбатида Давлат солиқ инспекциялари устидан назоратни амалга оширади.

Ҳудудий Давлат солиқ бошқармаларининг 2000 йиллардаги тузилмаси бугунги кундаги Давлат солиқ бошқармалари тузилмасидан бир оз фарқ қилади.

2000 йиллардаги Давлат солиқ бошқармасининг таркибий тузилмаси 11 та бўлим, 8 та шўба ва навбатчи қисмдан иборат бўлган бўлса, 2016 йилга келиб, 16

та бўлим, ҳамда ахборот хизмати ва навбатчи қисмдан ташкил топди. Уларнинг ўзаро фарқини қуйидаги расмларда кўришимиз мумкин:

6-расм. 2000 йилларда Давлат солиқ бошқармасининг таркибий тузилмаси[8].

7-расм. 2016 йилда Давлат солиқ бошқармасининг таркибий тузилмаси[9].

Юқоридаги расмлардан шуни кўриш мумкинки, кўплаб шўбалар иш фаолияти тугатилиб, уларнинг вазифалари яхлит бўлимларга юклатилди. Шу билан бир қаторда, “Солиқ бўйича қарзларни мажбурий ундириш бўлими”, “Чакана савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасида нақд хорижий валюта муомаласига йўл қўймаслик устидан назорат қилиш, қисқа муддатли текширувларни ташкил этиш бўлими”, “Маъмурий амалиёт бўлими (шўбаси)” ва “Камерал назорат бўлими” ташкил этилди. Бу ўзгаришларнинг натижаси албатта бошқарув тизимида

ҳар бир бўлим иш фаолиятини бошқариш, уни тартибга солиш ва назорат қилишни осонлаштираётганидан далолатдир.

Мамлакатимизда ўз-ўзини бошқариш тизими йўлга қўйилгани албатта ўз самарасини бериб келмоқда. Шу асосда, давлат бюджетига келиб тушадиган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар, божларни назорат қилиш, уларнинг ҳисобини юритиш, келгуси йиллар учун солиқ прогнозларини амалга оширишда, албатта, солиқ тизимида ўз-ўзини бошқариш механизмининг қўлланилиши яхши натижа беради. Шундай экан, Давлат солиқ инспекциялари солиқ тизими бошқарувидаги энг дастлабки поғоналардан бири дэсак адашмаймиз. 2000 йилларда Давлат солиқ инспекцияларининг таркибида 4 та бўлим, 11 та шўба, навбатчи қисмлардан иборат бўлган. Уни қуйидаги расмда кўришимиз мумкин:

8-расм. 2000 йилларда Давлат солиқ инспекциясининг таркибий тузилмаси[10]

2016 йилга келиб, Давлат солиқ инспекциялари 9 та бўлим ва 5 та шўба, ҳамда навбатчи қисмдан иборат бўлди. Бошқарув структурасидаги ўзгаришлардан бири бу “Юридик шўба ёки юридик маслаҳатчи” ташкил этилишидир. “Солиқ текширувлари бўлими”нинг ташкил этилиши тадбиркорлар ва ишлаб чиқарувчилар устида амалга ошириладиган текширувларни рўйхатга олиниши ва расмийлаштирилишини таъминлаб келмоқда. “1 дарча” нинг йўлга қўйилиши солиқ тўловчи ва солиқ ундирувчи ўртасидаги ўзаро муносабатни таъминлашдаги асосий қисмдан иборат бўлиб қолди. Бунинг ифодасини қуйидаги расмда кўриш мумкин:

9-расм. 2016 йилдаги Давлат солиқ инспекциялари таркибий тузилмаси[11].

Давлат солиқ қўмитаси, Давлат солиқ бошқармаси ва Давлат солиқ инспекцияларининг таркибий тузилиш структураларини таққослаб, уларни таҳлил қиладиган бўлсак, 2000 йилларга нисбатан бугунги кунда солиқ тизими бошқарув структураси анча такомиллашган. Ҳар бир бошқарма, бўлим ва шўбаларга алоҳида вазифалар тақсимлангани, уларни назорат қилиш ва бошқаришда тармоқларга белгиланган вазифаларнинг аниқлигини кўришимиз мумкин. Бу эса, ўз навбатида ҳар бир бошқармани, ҳар бир бўлимни, ҳар бир шўба ишини назорат қилиш ҳамда бошқаришда қулайликлар туғдиради.

Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси таркибида 2014-йилда жами 11858 нафар солиқ хизмати ходимлари фаолият олиб бориб, уларнинг 8688 нафари, яъни 73,3 фоизи олий маълумотлидир. Шунингдек, 2015-йилда 12007 нафар солиқ хизмати ходимлари солиқ органларида хизмат қилган бўлиб, уларнинг 8797 нафари, яъни 73,4 фоизи олий маълумотга эга бўлган ходимлардир. [12]

Рўйхатдан ўтган солиқ тўловчи юридик шахслар сони 2014-йилда 561149 тани ташкил этиб, 2015-йилда эса 586773 тани ташкил этган. [13]

Солиқ идораларида хўжалик юритувчи субъектлар билан иш олиб боровчи ходимлар сони 2014 йил шартли равишда 6305 нафарни ташкил этиб, солиқ тўловчи юридик шахслар билан иш олиб боровчи битта солиқ ходимига ўртача $(561149 \text{ та юридик шахс} / 6305) = 89$ тадан тўғри келади.

Солиқ идораларида хўжалик юритувчи субъектлар билан иш олиб боровчи ходимлар сони 2015 йил шартли равишда 6285 нафарни ташкил этиб, солиқ тўловчи юридик шахслар билан иш олиб боровчи битта солиқ ходимига ўртача $(586773 \text{ та юридик шахс} / 6285) = 93,4$ тадан тўғри келади.

Шунингдек, рўйхатдан ўтган солиқ тўловчи жисмоний шахслар сони 2014-йилда 15855538 тани ташкил этиб, 2015-йилда эса 16368801 тани ташкил этган. [14]

Солиқ идораларида солиқ тўловчи жисмоний шахслар билан иш олиб боровчи ходимлар сони 2014 йил шартли равишда 5122 нафарни ташкил этиб, солиқ тўловчи юридик шахслар билан иш олиб боровчи битта солиқ ходимиға ўртача $(15855538 \text{ та жисмоний шахс} / 5122) = 3095,6$ тадан тўғри келади.

Солиқ идораларида солиқ тўловчи жисмоний шахслар билан иш олиб боровчи ходимлар сони 2015 йил шартли равишда 4789 нафарни ташкил этиб, солиқ тўловчи шахслар билан иш олиб боровчи битта солиқ ходимиға ўртача $(15368801 \text{ та жисмоний шахс} / 4789) = 3418$ тадан тўғри келади.

Юқоридаги тахлилий ҳисоб-китобларга асосан ҳар бир солиқ хизмати ходимининг меҳнат юкламасига эътибор қаратадиган бўлсак, ҳар бир юридик шахслар билан иш олиб боровчи солиқ хизмати ходими томонидан 2014-йилда 89 та, 2015-йилга келиб 93,4 та рўйхатдан ўтган солиқ тўловчи юридик шахсларни назорат қилган ҳолда хизмат кўрсатишига тўғри келади.

Шунингдек, жисмоний шахслар билан иш олиб боровчи ҳар бир солиқ хизмати ходимининг меҳнат юкламасига эътибор қаратадиган бўлсак, 2014-йилда бир солиқ хизмати ходимиға 3095,6 та, 2015-йилга келиб 3418 та рўйхатдан ўтган солиқ тўловчи жисмоний шахсларни назорат қилиш ва хизмат кўрсатишга тўғри келади.

Ушбу таҳлиллар солиқ хизмати ходимларининг меҳнат юкламаси ошиб бораётганлиги, бу ўз навбатида солиқ ходимларининг масъулияти ва билим даражасини яънада яхшилаш ҳамда меҳнат тақсимооти масалаларида ҳар бир ходим меҳнат самарадорлигини ошириш масалаларига эътиборни қаратиш лозимлигини кўрсатмоқда.

Солиқ хизмати ходимининг меҳнат юкламасининг ортиши, олий маълумотли солиқ хизмати ходимларининг етарли эмаслиги, албатта, солиқ тизимида солиқ хизмати ходимларининг меҳнат самарадорлигига ўз таъсирини кўрсатади.

Юқоридаги рақамлар солиқ хизмати ходимларининг иш самарадорлиги устидан назоратни кучайтириш, меҳнат юкламасини камайитириш ҳамда уларнинг билим, кўникма ва малакасини мунатазам оширишдек муҳим вазифа ўз ечимини тўлиқ топганича йўқлигидан далолат беради. Бу эса, солиқ тизимида персонал меҳнатини самарали ташкил этиш механизмларини такомиллаштиришдек долзарб муаммолардан бири бўлиб қолмоқда.

Чунки уларнинг билими, тажриба ва кўникмалари, ишга бўлган лаёқати, хатто ишдаги қўнимсизлиги каби муаммолари ҳалигача ўзининг муқобил ечимини топган деб айта олмаймиз.

Юқорида келтирилган маълумотлар ва хулосалар асосида солиқ хизмати ходимларининг меҳнат самарадорлигини янада ошириш мақсадида қуйидагиларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

1. Солиқ хизмати тармоқ бўлимлари ходимларининг иш самарадорлигини ошириш учун соҳавий билимларини янада ошириш йўллари аниқлаш;
2. Ҳар бир солиқ хизматчиси зиммасига юклатиладиган вазифаларидан келиб чиқиб, меҳнат юкламасини ўрганган ҳолда иш самарадорлигини ошириш йўллари аниқлаш;

3. Барча солиқ хизмати ходимларининг меҳнат самарадорлиги бир хилда ташкил этилишини ташкиллаштириш;

4. Солиқ хизмати ходимларининг ахборот технологиялари ва компьютер борасидаги билимларини ўрганган ҳолда иш самарадорлигини ошириш йўллари ишлаб чиқиш ва уларни амалда қўллаб кўриш.

Фикримизча ушбу таклифларни амалга ошириш солиқ тизимида персонал меҳнатни самарали ташкили этишга олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. [хтп://уза.уз/уз/бизнес/янги-солиқ-кодекси-амалда-28.01.2008-2187?спхрасе_ид=1444130](http://uza.uz/uz/business/yangi-solix-koдекси-амалда-28.01.2008-2187?спхрасе_ид=1444130)

2. Яхёев Қ. Солиққа тортиш назарияси ва амалиёти. Т.: “Фан ва технологиялар маркази”, 2000 38-бет

3. Жўраев А. Мирзаев Ф. Солиқ тизими ва уни такомиллаштириш. Маъруза матнлари. ДСҚ солиқ академияси Т.-2014, 6-бет

4. Вазирлар Маҳкамасининг «13» март 2000й №87 - сонли қарорига №1 илова.

5. [хтпс://солиқ.уз/уз/абоут/солиқ_органларининг_таркибий_тузилмаси/к_омита_таркибий_тузилмаси/](http://solix.uz/uz/about/solix_organlarinining_tarqibiy_tuzilmasi/komita_tarqibiy_tuzilmasi/)

6. Вазирлар Маҳкамасининг «13» март 2000й №87 - сонли қарорига №2 илова.

7. [хтпс://солиқ.уз/уз/абоут/солиқ_органларининг_таркибий_тузилмаси/к_омита_марказий_аппарти_таркибий_тузилмаси/](http://solix.uz/uz/about/solix_organlarinining_tarqibiy_tuzilmasi/komita_markaziy_apparti_tarqibiy_tuzilmasi/)

8. Вазирлар Маҳкамасининг «13» март 2000й №87 - сонли қарорига №6 илова.

9. [хтпс://солиқ.уз/уз/абоут/солиқ_органларининг_таркибий_тузилмаси/х_удудий_дсб_ларнинг_намунавий_тузилмаси/](http://solix.uz/uz/about/solix_organlarinining_tarqibiy_tuzilmasi/xududiy_dsb_larining_namunaviy_tuzilmasi/)

10. Вазирлар Маҳкамасининг «13» март 2000й №87 - сонли қарорига №7 илова.

11. [хтпс://солиқ.уз/уз/абоут/солиқ_органларининг_таркибий_тузилмаси/ш_аҳарлар_туманлар_дси_ларнинг_намуна_вий_тузилмаси/](http://solix.uz/uz/about/solix_organlarinining_tarqibiy_tuzilmasi/shaharlar_tumanlar_dsi_larining_namunaviy_tuzilmasi/)

12. 2014-2015 йиллардаги алоҳида асосий кўрсаткичларнинг таққослама жадвали асосида муаллиф томонидан мустақил тузилган. ОСП

13. 2014-2015 йиллардаги алоҳида асосий кўрсаткичларнинг таққослама жадвали асосида муаллиф томонидан мустақил тузилган. ОСП

14. 2014-2015 йиллардаги алоҳида асосий кўрсаткичларнинг таққослама жадвали асосида муаллиф томонидан мустақил тузилган. ОСП